TAUTINIŲ BENDRIJŲ INFORMACINIS BIULETENIS Nr. 4

Leidžia Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas
prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Tautinių bendrijų namai

2001 m. liepa – rugsėjis

Turinys

Tautinių mažumų žiniasklaida Lietuvoje 1

Čečėnų bei jų bičiulių organizacijos veikla 3

Per tragedijos metines linkėta santarvės 5

Tragedija, kurios nevalia pamiršti 5

Asociacija "Lietuva-Ičkerija" 6

Lietuvos totorių Orientas - 2001 ... 6

Lietuvos romų šventė 8

Atidarytas Romų centras 8

Trečiojo Amžiaus Lenkų Universitetas Vilniuje 9

Uzbekijos Respublikos Nepriklausomybės 10-mečio minėjimas 10

Uzbekų plovo šventė 10

Ukrainos nepriklausomybės 10-mečio minėjimas 11

Rusijos Federacijos žmogaus teisių įgaliotinis patenkintas rusų padėtimi Lietuvoje 12

Tautinių mažumų švietimo ateitis 12

Biuletenį spaudai parengė Redakcinė komisija

Adresas: Tautinių bendrijų namai, Raugyklos g. 25, 2001 Vilnius.
Tel./faksas (22) 26 04 08,
el. paštas tbn@takas.lt

Tautinių mažumų žiniasklaida Lietuvoje

Žodžio laisvė viena pagrindinių demokratinės valstybės sanklodos požymių. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 straipsnyje nustatyta, kad žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti. Žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas.

Žodžio laisvė, kartu su taip pat Konstitucijoje įtvirtintu masinės informacijos priemonių cenzūros bei monopolizavimo draudimu, yra būtina nepriklausomos žiniasklaidos egzistavimo sąlyga.

Tautinių mažumų teisė turėti ir naudoti savo visuomenės informavimo priemones, nors ir tiesiogiai neįvardinta Konstitucijoje, išplaukia iš 25 straipsnyje įtvirtinto principo.

Pagrindinis Lietuvos teisės aktas, nustatantis tautinių mažumų teises, yra Tautinių mažumų įstatymas. Antrajame šio įstatymo straipsnyje yra garantuojama teisė turėti spaudą gimtąja kalba. Tautinių mažumų įstatymas nėra vienintelis, kuriame yra įtvirtintos tautinių mažumų teisės informacijos srityje. Visuomeninių organizacijų įstatyme nustatyta, kad šios organizacijos gali steigti visuomenės informavimo priemones ir užsiimti leidyba. Taip pat Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatyme įtvirtinta, kad religinės bendruomenės, bendrijos ir centrai turi teisę įstatymų nustatyta tvarka užsiimti leidyba, steigti visuomenės informavimo priemones. Valstybinės kalbos įstatyme nustatyta, kad Lietuvoje viešai demonstruojamos audiovizualinės programos, kino filmai turi būti verčiami į valstybinę kalbą arba rodomi su lietuviškais subtitrais. Tačiau tai netaikoma mokomiesiems, specialiesiems, proginiams renginiams ir programoms, taip pat Lietuvoje transliuojamoms užsienio valstybių radijo bei televizijos laidoms ir muzikinių kūrinių tekstams.

Trumpa nuoroda apie tautinių mažumų poreikių informacijos srityje tenkinimo būtinumą yra ir Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos įstatyme, kuriame pažymima, kad LRT programose turi būti užtikrinta temų ir žanrų įvairovė, laidos turi būti orientuotos įvairiems visuomenės sluoksniams, įvairaus amžiaus, įvairių tautybių ir įvairių įsitikinimų žmonėms. Įstatymas taip pat nustato, kad LRT suteikia Lietuvos tradicinėms ir valstybės pripažintoms religinėms bendruomenėms laiką transliuoti religines apeigas dvišaliuose susitari-

muose numatytomis sąlygomis ir tvarka.

Visuomenės informavimo įstatyme nustatyta, kad Lietuvos radijo ir televizijos komisija, atsižvelgdama į tautinių mažumų, gyvenančių transliuojamų programų aprėpties zonoje, poreikius, gali licenzijos sąlygose nustatyti, kokią transliuojamų ir (ar) retransliuojamų programų ar laidų dalį turi sudaryti programos ar laidos tautinių mažumų kalbomis.

Visuomenės informavimo priemonių tautinių mažumų kalbomis Lietuvoje pradžia siekia prieškarinį laikotarpį. Prieškario Lietuvoje buvo leidžiami ne tik lenkiški, rusiški, žydiški, baltarusiški, vokiški laikraščiai ir kiti periodiniai leidiniai, bet ir Kauno radiofone buvo laidos lenkų ir jidiš kalbomis. Po II pasaulinio karo visa nepriklausoma spauda ir kitos visuomenės informavimo priemonės (taip pat ir tautinių mažumų) buvo likviduotos arba pradėtos kontroliuoti valdžios.

Sovietmečiu Lietuvoje, greta spaudos lietuvių kalba, buvo leidžiami leidiniai rusų kalba, platinama "centrinė" (Maskvos ir Leningrado) spauda ir spauda iš kitų imperijos regionų, taip pat kai kurie socialistinio lagerio šalių leidiniai. Radijuje ir televizijoje privilegijuotos buvo centrinės laidos – Maskvos radijas ir televizija bei laidos transliuojamos rusų kalba. Vilniuje buvo taip pat leidžiamas vienintelis Sovietų Sąjungoje laikraštis lenkų kalba ir šia kalba transliuojama laida radijuje. Tačiau visa spauda (išskyrus pogrindyje leidžiamą Lietuvos katalikų kroniką), kaip ir radijas ir televizija, buvo kontroliuojamos režimo. Žodžio laisvė neegzistavo, o žurnalistams tik retkarčiais pavykdavo suklaidinti cenzūros budrumą.

Tik atsiradus Sąjūdžiui situacija pradėjo keistis. Pasirodė nepriklausomi lietuviški leidiniai – *Sąjūdžio žinios* (1988), *Atgimimas* (1988), taip pat skirti lenkams, rusams, žydams - *Znad Wilii* (1989), *Nasza Gazeta* (1989), *Lietuvos Jeruzalė* (1989), *Soglasje* (1989), *Magazyn Wilenski* (1990).

Aštrėjanti kova dėl nepriklausomybės atkūrimo vertė politiškai apsispręsti ir tokius dienraščius kaip *Sovetskaja Litva* ir *Czerwony Sztandar**. Šie laikraščiai pakeitė pavadinimus ir apsisprendė remti nepriklausomybės atkūrimą. 1990 m. jie tapo Aukščiausiosios Tarybos ir Ministrų Tarybos organais. Vėliau (1994 m.) buvo privatizuoti.

Maskvos kontrolės buvo atsikratoma taip pat radijuje ir televizijoje. Paskelbus nepriklausomybės atkūrimo aktą, Aukščiausioji Taryba 1990 metų nutarimu panaikino Valstybinį radijo ir televizijos komitetą ir jo vietoje įkūrė Lietuvos radiją ir televiziją.

Svarbus etapas buvo 1990 m. Spaudos ir kitų masines informacijos priemonių įstatymo priėmimas. Jame buvo praplėsta visuomenės informavimo priemonių laisvė. Tačiau šis įstatymas turėjo trūkumų. Jis įteisindavo valstybinę spaudą, nesaugojo informacijos šaltinio, taip pat nepašalino cenzūravimo galimybės.

Tik 1996 m., priėmus Visuomenės informavimo įstatymą, buvo padėtas teisinis pagrindas realiai žiniasklaidos nepriklausomybei. Naujasis įstatymas uždraudė valstybei, savivaldybėms, bankams turėti visuomenės informavimo priemones arba akcijas juose. Taip pat buvo panaikinta Spaudos kontrolės valdyba prie Teisingumo ministerijos, kuri faktiškai vykdė cenzūros funkcijas.

Vienas svarbiausių Vyriausybės nutarimų, lemiančių tolimesnę elektroninių visuomenės informavimo priemonių plėtotę, buvo 1993 metais Ryšio ir informatikos ministerijai suteiktas leidimas nuomoti radijo ir televizijos signalų perdavimo įrangą privačioms redakcijoms.

Rinkos santykių įsigaliojimas žiniasklaidos srityje paskatino privačius leidėjus ir skleidėjus ieškoti naujų skaitytojų, klausytojų ir žiūrovų, atvėrė tautinėms mažumoms papildomas galimybes, tenkinant jų poreikius informacijos srityje. Didžiausi Lietuvos dienraščiai (*Lietuvos Rytas, Respublika*) pradėjo leisti rusakalbes versijas. Aktyviai kūrėsi nauji privatūs leidiniai rusų ir lenkų kalba, o taip pat vokiečių ir baltarusių kalbomis. Šiuo metu Lietuvoje tautinių mažumų kalbomis leidžiama apie 40 periodinių leidinių - dienraščių, savaitraščių, mėnraščių. Juose gvildenama politinė, visuomeninė tematika, daug dėmesio skiriama bendruomenių gyvenimo aktualijoms. Kai kurios mažiau skaitlingos bendruomenės, kurios neišsaugojo savo kalbos, bet išlaikė identitetą, leidžia savo laikraščius lietuvių (totoriai) arba rusų (graikai) kalba.

Atsiradusios naujos komercinės radijo ir televizijos stotys transliuojančios savo programas vietovėse, kuriose kompaktiškai gyvena tautinės mažumos, pradėjo rengti laidas šių mažumų kalbomis. Regioninėje Vilniaus televizijoje yra laida rusams *Nedelia* ir lenkams *Co slychac*. Kitos komercinės televizijos (*11 Kanalas*) šiomis kalbomis rengia žinių laidas. Įsikūrė radijo stotys beveik visą savo programą transliuojančios rusų (*Russkoje radijo*) arba lenkų (*Znad Wilii*) kalbomis. Jų auditorija siekia kelis šimtus tūkstančių klausytojų. Radijo ir televizijos redakcijos, transliuojančios laidas rusų kalba, įsisteigė Klaipėdoje ir Visagine. Kai kurie komerciniai televizijos kanalai transliuoja Rusijos (*Vilniaus TV*) arba Lenkijos (*Baltijos TV*) televizijos stočių programas. Kabelinių televizijų operatoriai taip pat transliuoja Baltarusijos, Lenkijos, Rusijos, Ukrainos ir kitų šalių programas.

Veikdami rinkos sąlygomis, tautinių mažumų radijas ir televizija, ir ypač spauda, priversti konkuruoti dėl skaitytojų arba auditorijos. Ne visi leidiniai ar redakcijos pajėgūs konkuruoti. Daugumos tautinių mažumų leidinių tiražai - 500-10000 egzempliorių. Tokius leidinius sunku išlaikyti, nes įplaukos iš reklamos nėra didelės. Nemažai laikraščių ir žurnalų sustabdė savo veiklą arba pakeitė periodiškumą.

1996 metais buvo įsteigtas Spaudos radijo ir televizijos rėmimo fondas. Lėšos jam skiriamos iš valstybės biudžeto. 1999 metais fondas parėmė keturis tautinių mažumų leidybinius projektus, skirdamas jiems 164 tūkstančius litų, ir vieną radijo projektą kuriam skyrė 25 tūkstančius litų.

Atkūrus nepriklausomybę, esminiai pokyčiai įvyko Lietuvos radijuje

ir televizijoje, kuri turi viešojo transliuotojo statusą. Dar 1990 metais Aukščiausioji Taryba priėmė nutarimą Apie laidų transliavimą respublikinėje televizijoje. Jame buvo pavedama radijo ir televizijos programas pertvarkyti taip, kad juose atsirastų vietos laidoms tautinių mažumų kalbomis. Dabartiniu metu nacionaliniame radijuje ir televizijoje yra laidos skirtos tautinėms mažumoms.

Lietuvos radijuje yra atskiras struktūrinis padalinys - Tautinių bendrijų redakcija, kuri rengia laidas tautinėms mažumoms. Pirmoje radijo programoje kasdien transliuojama informacinė laida rusų kalba (trukmė 30 min). II radijo programoje transliuojama 30 min. trukmės laida *Santara*. Ją sudaro laidos totoriams, žydams, baltarusiams, ukrainiečiams, stačiatikiams. Be to, antrojoje programoje kasdien transliuojama 30 min. trukmės laida lenkų kalba ir 10 min. trukmės žinios baltarusių kalba. Visas šias laidas rengia žurnalistai, kurie patys priklauso tautinėms mažumoms.

Televizijoje kasdien, darbo dienomis transliuojama 10 minučių trukmės informacinė laida *Večernij vestnik* rusų kalba. Kiekvieną šeštadienį transliuojama 15 minučių trukmės laida rusų kalba *Russkaja ulica* ir laida stačiatikiams *Krikščionio žodis,* lenkų kalba *Rozmowy Wilenskie,* baltarusių kalba *Vilenskij Sŝytok*. Kiekvieną sekmadienį transliuojamos 10 minučių trukmės laidos – žydams *Menora*, ukrainiečiams-*Trembita* ir laida mažai skaitlingoms tautinėms mažumoms – *Labas* (lietuvių kalba). Pastaraisiais metais, susiklosčius nepalankiai finansinei situacijai Nacionaliniame radijuje ir televizijoje, administracija buvo priversta vykdyti esminę restruktūrizaciją, paliečiančią taip pat programų formavimo politiką. Dėl to rudens televizijos tinklelyje, laidos, skirtos tautinėms mažumoms, buvo perkeltos į vientisą bloką, transliuojamą savaitgaliais, deja ankstyvosiomis rytinėmis valandomis.

Viena iš svarbių tautinių mažumų žiniasklaidos problemų yra profesionalių žurnalistų trūkumas. Aštuoniasdešimtųjų metų pradžioje Vilniaus universiteto žurnalistikos katedroje buvo skiriamos kelios vietos rusų ir lenkų mokyklų absolventams. Aukštosioms mokykloms atkūrus autonomiją, šios praktikos atsisakyta. Pastaraisiais metais Lietuvos žurnalistikos institutas surengė specialius kursus jauniesiems žurnalistams iš tautinių mažumų mokyklų. 2000 metais Vilniaus universiteto Žurnalistikos katedroje mokėsi 7 lenkai, kitų tautybių studentai.

Visuomenės informavimo priemonės tautinių mažumų kalbomis ir skirtos tautinėms mažumoms atlieka ne tik svarbias informavimo funkcijas, bet kartu su švietimo bei kultūros institucijomis palaiko mažumų identitetą.

*Dalis *Sovietskaja Litva* redakcijos neparėmė nepriklausomybės ir įkūrė promaskvietišką laikraštį *Litva Sovetskaja*. Kita redakcijos dalis pasisakė už nepriklausomybės atkūrimą ir leido laikraštį pakeistu į *Echo Litvi* pavadinimu.

Stanislavas VIDTMANNAS
Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus pavaduotojas

Čečėnų bei jų bičiulių organizacijos veikla

Visuomeninė organizacija Asociacija "Lietuva - Ičkerija" (toliau ALI) buvo įkurta 2000 m. Tai pelno nesiekianti organizacija, kurios tikslas yra plėsti Lietuvos ir Ičkerijos bei jų gyventojų bendradarbiavimą politikos, ekonomikos, mokslo, meno, kultūros bei kitose srityse, skatinti Lietuvos visuomenės domėjimąsi vainachų tautų (čečėnų ir ingušų) istorija, propaguoti Lietuvoje čečėnų kultūrą, meną, mokslą bei čečėnų kalbą. Asociacija pradėjo veikti nuo pat įkūrimo pradžios.

Politinė situacija Čečėnijoje, kaip žinoma yra sudėtinga, dėl to šiuo metu Lietuvoje yra daug pabėgėlių iš Čečėnijos ir jų vis daugėja. Tokia tendencija apsprendė dar vieną asociacijos veiklos kryptį – pabėgėliams aktualių klausimų ir problemų iškėlimas, jų integravimas į Lietuvos visuomenę bei lobistinė veikla susijusi su minėtomis problemomis.

Šiuo metu Asociacija daugiausiai užsiima švietėjiška ir lobistine veikla, iškeldama pabėgėlių, politinės Čečėnijos padėties klausimus ir problemas į tinkamą lygmenį, stengiasi atkreipti visuomenės dėmesį į Čečėnijoje vykdomą genocidą, paveikti žmonių abejingumą, skatinti visuomenės domėjimąsi šiais klausimais, didinti tolerancijos lygį, laužyti priešingos arba nekompetentingos spaudos suformuotos neigiamus stereotipus apie čečėnų tautą.

Kadangi Asociacija yra įkurta nesenai, ji dar nespėjo pasižymėti didelių projektų įgyvendinimu. Tačiau, per savo egzistavimo likotarpį ALI suorganizavo mokslinę-pažintinę konferenciją "Islamas Čečėnijoje ir Šiaurės Kaukaze socialinėje religinėje perspektyvoje", kuri įvyko 2001 m. kovo 2 d. Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. Šios konferencijos tikslas buvo ne tik supažindinti visuomenę su Islamo paplitimo ypatumais Šiaurės Kaukaze bei paskatinti tolesnį domėjimąsi, bet taipogi atkreipti jaunimo, politikų dėmesį į jau primirštus įvykius Čečėnijoje.

2001 m. birželio 22 d. Asociacija surengė apvalų stalą "Geopolitika ir Rusijos užsienio politika Šiaurės Kaukaze", kuriame dalyvavo politikai, tautinių mažumų atstovai, studentai. Apvalaus stalo tikslas buvo apžvelgti Čečėnijos bei Šiaurės Kaukazo geopolitinę padėtį ir su ja susijusias pro-

blemas, pabandyti atrasti įmanomus jų sprendimus, o taip pat galimybes realizuoti įtakoti šiuos sprendimus.

2001 m. rugpjūčio 20 – 28 d. Rietave vyko vaikų ir paauglių iš karo pabėgėlių šeimų kūrybos ir integracijos į Lietuvos visuomenę stovyklą "Draugystė", kurią organizavo ALI. Jos tikslai: užimti paauglius jų atostogų metu; formuoti socialinius įgūdžius, toleranciją skirtingų tautybių žmonėms; palengvinti karo pabėgėlių vaikų ir paauglių integracijos į Lietuvos visuomenę procesą. Vaikams buvo organizuojami įvairiausi būreliai: lankstimo iš poperiaus, piešimo, žurnalistų ir t.t.; sporto žaidimai, rungtynės tarpusavyje ir su vietiniu jaunimu; orientacinis žygis. Kiekvieną dieną vaikams buvo dėstomi įvairūs naudingi ir įdomūs dalykai: pirmosios medicininės pagalbos praktika, politologijos pamokėlė apie valstybę, buvo aiškinamos jų teisės ir pareigos, pasakojama apie Lietuvos aukštesniojo ir aukštojo lavinimo mokyklas. Vakarais čečėnų ir lietuvių vaikai šokdavo tautinius šokius, dainuodavo liaudies dainas. Taipogi vaikai galėjo pasireikšti vietiniame (pačių sukurtame) teatre. Buvo organizuota vaikų piešinių paroda. Su vaikais dirbo psichologė, sociologė, medicinos, teisės, ekonomikos, politologijos fakultetų studentai.



Čečėnų ir lietuvių vaikai stovykloje prie Rietavo. 2000 m. vasara

Pagaliau 2001 m. rugsėjo 6 d. Lietuvos Respublikos Seime įvyko išplėstinis ALI tarybos posėdis, skirtas Ičkerijos Čečėnų Respublikos 10-sioms nepriklausomybės metinėms paminėti, kuriame dalyvavo per 20 politikų bei visuomenės veikėjų.

ALI ir toliau plečia savo veiklą.

Maratas ILJASOVAS
VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto
IV kurso studentas

Per tragedijos metines linkėta santarvės

Rugsėjo 23 d. Paneriuose kalbėdamas Lietuvos žydų genocido 60-ųjų metinių minėjime Prezidentas Valdas Adamkus linkėjo, kad žydų ir lietuvių tautos bendrautų santaikos ir santarvės dvasia.

"Tiesa išmėgina žmones. Taip yra ir su holokausto tragedijos tiesa. Ne visiems mūsų istorijos faktai yra malonūs. Ne visi turi moralinės stiprybės pripažinti, kad dalis mūsų bendrapiliečių klydo ir nusikalto", - kalbėjo šalies vadovas prie memorialo, kuris primena 70 tūkstančių žydų žūtį.

Lietuvos žydų bendruomenės vadovas Simonas Alperavičius priminė, kad 1943-ųjų rugsėjo 23 dieną naciai ir vietiniai pakalikai nužudė visus tuo metu dar buvusius gyvus Vilniaus geto kalinius.

Valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus - Tolerancijos namų direktorius, Kovo 11-osios Akto signataras Emanuelis Zingeris sakė, kad tik pavertusi simbolišką atmintį istoriniu ir politiniu veiksniu Lietuvos visuomenė galės įsilieti į šiuolaikinę vakarietišką civilizaciją.

Vilniaus rabinas Šalomas Ber Krynsky teigė, kad Panerių akmenys mena visus 6 milijonus nuo holokausto pasaulyje kritusių žydų.

Rabinas sukalbėjo maldą mirusiems atminti.

Rugsėjo 23 d. restauruotame buvusio prieškarinio Vilniaus žydų dramos teatro pastate Naugarduko gatvėje buvo atidarytas Vilniaus Gaono žydų muziejus - Tolerancijos centras. Atidarymo iškilmėse kalbėjo premjeras Algirdas Brazauskas.

Premjeras teigė, kad šimtmečiais šalia gyvenusios tautos naikinimas negalėjo nepalikti kruvino pėdsako mūsų tautiečių sąmonėje. Ypač skaudu, jog tai daryta ir lietuvių rankomis.

"Padaryta didžiulė moralinė, ekonominė, politinė ir kultūrinė žala. Ten, kur dar įmanoma, tą žalą būtina mažinti visais būdais. Tai mūsų ir ateinančių kartų pareiga", - sakė A.Brazauskas.

Minint holokausto 60-metį Vilniaus dailės galerijoje atidaryta buvusio Vilniaus geto kalinio, dailininko Samuelio Bako tapybos paroda.

BNS
LETUVOS RYTAS
2001 m. rugsėjo 24 d., Nr. 223.

Tragedija, kurios nevalia pamiršti

Šiemet sukako 60 metų nuo Lietuvos žydų katastrofos. Mes lenkiame galvas prisimindami tūkstančius nekaltų žmonių, kurie buvo žvėriškai žudomi šioje žemėje tik dėl to, kad jie buvo žydai.

Aš mokiausi prieš karą Kauno žydų gimnazijoje. Mūsų klasėje buvo 40 vaikų. Iš jų gyvi liko tik keturi (trys su tėvais spėjo pabėgti į buvusios SSRS gilumą). Ir tik vienas atsitiktinai išliko gyvas vokiečių lageryje. Kuo buvo nusikaltę vaikai?

Žydų tragedija - tai skaudi tiesa, kurią žydai jau pilnai įprasmino ir įvertino. Holokausto galutinis įvertinimas, tiesos sakymas apie šį siaubingą laikotarpį dabar jau Lietuvos visuomenės ir atitinkamų institucijų reikalas. Tenka apgailestauti, kad nemaža šalies visuomenės dalis dar nėra pribrendusi, kad suvoktų šios baisios katastrofos mąsto.

Rugsėjo 20 d. įvyko Seimo plenarinis posėdis, skirtas paminėti 60-osioms metinėms nuo Holokausto pradžios. Lietuvos žydų bendruomenė aukštai vertina Seimo dėmesį mūsų tautiečių tragedijai. Pagerbdami aukas tokiu lygiu, valstybė pabrėžia, kad jos piliečių žydų tragedija - yra skaudi visos šalies netektis.

Esame dėkingi šalies vadovams, kurie atvirai įvertino žydų tragedijos mąstą. Atgaila negali pažeminti tautos. Priešingai toks kaltės išpažinimas yra kaip tik moralinio tvirtumo įrodymas, tikrasis krikčioniškos atgailos pavyzdys. Atskirai norėčiau padėkoti katalikų bažnyčiai, kuri Atgailos ir Atsiprašymo dienai paskelbė Lietuvos vyskupų laišką, kuriame, be kito, sakoma: "Apgailime, kad dalis Bažnyčios atmintį slegia visos praeities antisemitizmo apraiškos, kurias atsakomybės ir krikščioniškos meilės stokojantys žmonės bando pakurstyti ir mūsų dienomis... Apgailime, kad Bažnyčios vaikai ... ne tik prisitaikydavo prie nusikalstamų okupacinių režimų, bet ir talkininkavo pavergėjams...

Atgaila, krikčionišku supratimu, nėra tik žvilgsnis į praeitį. Tai ir žvilgsnis į ateitį ką daryti, kad tokie skaudūs dalykai kaip Holokaustas ateityje nepasikartotų. Tai jo ekselencijos vyskupo Jono Borutos žodžiai.

Nemažai Lietuvos piliečių supranta žydų problemas. Tačiau nuo seno pasėta antisemitizmo sėkla iki galo neišrauta. Manyčiau, antisemitizmo problema yra pirmiausia lietuvių problema ir ne mes žydai turėtume reaguoti į antisemitinius išpuolius, kokie skaudūs jie bebūtų.

Į juos turėtų pirmiausia reaguoti Lietuvos žmonės, šalies intelektualai, oficialios valdžios institucijos.

Tik taip galima atsikratyti praeities naštos ir tvirtai, nieko neslepiant žygiuoti į Europą. Antižydiškoms nuotaikoms kurstyti naudojami net tragiškiausi žydų istorijos puslapiai. Žydų naikinimą kai kurie "teoretikai" mėgina pateisinti gausiu dalyvavimu komunistų partijos veikloje, sovietinio saugumo struktūrose.

Iki šiol gyvuoja absurdiška, nieko neparemta dviejų genocidų arba simetrijos "teorija". Pamirštama, kad ne žydai, o Stalino režimas okupavo Lietuvą, kad tas pats rėžimas nuosekliai vykdė dvasinį žydų genocidą, kad 1941 m. maždaug 7000 žydų (beveik 3 procentai šalies žydų) buvo ištremti į Sibirą ir kad kelių šimtų žydų buvimas komunistų partijoje negali pateisinti visos tautos išnaikinimo.

Mums dažnai metami kaltinimai, kad lietuvius vadiname žydšaudžių tauta.Lietuvos žydų bendruomenė, Izraelio vyriausybė, solidžios Pasaulio ir Europos žydų organizacijos niekada nekaltino visos lietuvių tautos. Mes atmetame pragaištingą kolektyvinės kaltės ir atsakomybės principą, kuriuo vadovavosi hitlerizmas ir stalinizmas.

Žydų Lietuvoje liko nedaug ir jų skaičius nuolat mažėja, o problemų apstu. Praėjo daugiau nei 10 metų, kai buvo priimtas labai svarbus politinis nutarimas "Dėl žydų genocido aukų kapų bei kapinių sutvarkymo ir paveldo ženklinimo". Buvo sutvarkytos masinių žudynių vietos (jų Lietuvoje 200) ir apie 180 senųjų žydų kapinių (iš 200). Tačiau padaryta toli gražu ne viskas. Didelį susirūpinimą kelia vienos didžiausių ir seniausių Užupio žydų kapinės Vilniuje, didžiulės išlikusios kapinės Radvilėnų plente Kaune. Darbai jose iki šiol nepradėti. Nebaigtos tvarkyti ir apleistos žydų kapinės Pakruojo, Šilutės, Lazdijų, Šiaulių, Kretingos ir kai kuriuose kituose rajonuose.

Nepaisant įstatymo, atsiranda valdininkų, manančių, esą senųjų žydų kapinių tvarkymas yra pačių žydų reikalas. Tokie valdininkai apsimeta nežiną, kad tie, kurie tikrai būtų pasrūpinę savo protėvių amžino poilsio vieta, guli masinių žudynių duobėse netoli tvarkytinų kapinių arba net tose pačiose kapinėse. Ši problema įgyja moralinį ir politinį aspektą, į ją turėtų atkreipti dėmesį Seimas, politinės partijos, plačioji visuomenė.

Negaliu nepaminėti ir veikiančių žydų kapinių Vilniuje, kur palaidotas garsusis Vilniaus Gaonas, kiti žymūs žmonės. Jau seniai siekiame, kad jos būtų perduotos tvarkyti Lietuvos žydų bendruomenei. Tačiau klausimas nesprendžiamas, kapinėse nėra reikiamos tvarkos. Atvykusius į Vilnių svečius, iškilius rabinus, stebina tokia padėtis kapinėse.

Yra nemažai ir kitų problemų: tai kultūros paveldo išsaugojimas, Holokausto švietimas, turto restitucija, nusikaltėlių išaiškinimas. Iki šiol daugelis nesuvokia, kad reikalavimas teisti karo nusikaltėlius - tai ne kerštas paliegusiems senukams, o tik simbolinę reikšmę turintis teisingumo aktas. Neįvertinus praeities, negalima atvirom akim žiūrėti į ateitį. Žydai kaip nė viena kita tauta pasaulyje, nukentėjusi nuo Holokausto, supranta, ką reiškia taika ir ramybė.

Norėčiau Lietuvos žydų bendruomenės vardu palinkėti, kad Lietuva būtų laiminga, kad ateinančios kartos augtų be ksenofobijos ir nacionalistinių apraiškų, taikoje ir santarvėje. Tai ypač aktualu šiomis dienomis ekstremizmo išpuolių prieš JAV. ir kitas šalis akivaizdoje.

Mes smerkiame bet kokį nacionalinį nepakantumą bet kokios tautybės atžvilgiu. Istorijos pamokos mums skamba kaip varpas, kviečiantis į geresnę rytdieną.

Simonas ALPERAVIČIUS
Lietuvos žydų bendruomenės
pirmininkas

Asociacija "Lietuva-Ičkerija"

2001 09 14

Pareiškimas

Asociacija "Lietuva -Ičkerija" ryžtingai smerkia šių metų rugsėjo 11 dieną Jungtinėse Valstijose įvykdytus teroro aktus ir vertina juos kaip pasikėsinimą į šiuolaikinės cuvilizacijos pagrindus ir bandymų diskredituoti pasaulio tvarką, paremtą pagarba žmogaus orumui.

Kartu su visais geros valios žmonėmis Asociacijos nariai gedi žuvusiųjų ir užjaučia jų gimines bei artimuosius.

Tuo pa metu Asociacija "Lietuva-Ičkerija" smerkia pasirodančius niekuo nepagrįstus mėginimus sieti minėtus teroro aktus su visais islamo išpažinėjais ir su Ičkerijos Čečėnų Respublikos žmonių kova dėl nepriklausomybės, bendymais kurstyti neapykantą čečėnams ir pateisinti žmogaus teisių pažeidimus bei prievartą nepagrįstus mėginimus sieti minėtus teroro aktus su visais islamo išpažinėjais ir su Ičkerijos Čečėnų Respublikos žmonių kova dėl nepriklausomybės, bandymais kurstyti neapykantą čečėnams ir pateisinti žmogaus teisių pažeidimus bei prievartą šioje šalyje.

Asociacija pažymi, kad bet kurie bandymai panaudoti situaciją neapykantos ir nepasitikėjimo kurstymui tarp skirtingų rasių, kultūrų ir tautų atstovų gali sukelti neigiamų padarinių tarptautinei taikai ir saugumui.

Asociacijos
"Lietuvos-Ičkerija" pirmininkas
E. VAREIKIS

Lietuvos totorių Orientas - 2001

Šių metų liepos 6-7 dienomis Kaune įvyko tarptautinis trijų respublikų - Lietuvos, Lenkijos ir Baltarusijos totorių renginys pavadintas "Lietuvos totorių Orientas -2001".

Kaip mes visi prisimename, prieš dešimtį metų po ilgo ateizmo laikotarpio Kauno mečetė buvo grąžinta miesto musulmonų religinei bendruomenei. Jos oficialus atidarymas įvyko lygiai prieš 10 metų, 1991 m. liepos 6 dieną. Šį svarbų įvykį Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga kartu su Kauno musulmonų religine bendruomene nusprendė paminėti specialiu tarptautiniu renginiu, kurį pavadino "Lietuvos totorių Orientas - 2001". Tai buvo proga, savotiškas akstinas susirinkti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės totorių palikuonims iš Lietuvos, Lenkijos ir Baltarusijos. Organizacinis komitetas nusprendė per dvi dienas pravesti visą eilę renginių: mitingą prie mečetės, totorių meno saviveiklos koncertą, trijų respublikų totorių vakaronę ir mokslinę - praktinę konferenciją, skirtą apsvarstyti Lietuvos, Lenkijos ir Baltarusijos totorių tautinio-kultūrinio ir religinio darbo problemas.

Liepos 6-oji - Valstybės ir Mindaugo karūnavimo Diena. Būtent šią dieną, lygiai prieš dešimtį metų įvyko Kauno mečetės oficialaus atidarymo iškilmės. Tuo metu tai buvo didelis tarptautinės reikšmės įvykis, kuriame dalyvavo Lietuvos Aukščiausios tarybos pirmininko pavaduotojas Česlovas Stankevičius, vicepremjeras Zigmas Vaišvila, eilė Lietuvos parlamentarų, beveik visa Kauno miesto valdžia, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės totorių palikuonys iš Lenkijos ir Baltarusijos, o taip pat eilė svečių iš užsienio valstybių - Tatarstano, Rusijos, Anglijos, Rumunijos, Vokietijos bei islamiškų valstybių diplomatai iš Turkijos, Jordanijos ir Saudo Arabijos.

Šiemet liepos 6-tą jau nuo pat ryto prie mečetės būriavosi žmonės. Į jubiliejinės Kauno totorių - musulmonų iškilmes atvyko visų Lietuvos musulmonų bendruomenių atstovai, o taip pat svečiai iš Baltarusijos ir Lenkijos.

Matomai dėl šventinių renginių, kurie vyko visoje šalyje, negalėjo atvykti į jubiliejinį mitingą Tautinių mažumų ir išeivijos departamento ir miesto savivaldybės atstovai. Tačiau nudžiugino tautiečius savo dalyvavimu Lietuvos Seimo narys Vladas Žalnerauskas, kuris, kaip pats sakė, pasirinko mūsų renginį iš turėtų vienuolikos pakvietimų. Atvyko miesto katalikų bažnyčios atstovas, Kauno dekanas, monsinjoras Lionginas Vaičiulionis, miesto švietimo skyriaus atstovas Henrikas Kundrotas, Vytautų klubo atstovai ir eilė kitų svečių. Renginį filmavo Lietuvos televizija.

Mitinge kalbėjo ir Lietuvos totorius musulmonus su mečetės atidarymo jubiliejumi pasveikino svečiai iš Baltarusijos - Baltarusijos vyriausias musulmonų dvasininkas - muftijus Ismail Aleksandrovič, dr. Obrahim Kanapackij, iš Lenkijos - Lenkijos totorių kultūrinės sąjungos pirmininkas, dr.Selim Chazbijevič, Kauno Katalikų bažnyčios atstovas - monsinjoras Lionginas Vaičiulionis bei kiti svečiai.

Mitinge taip pat kalbėjo Lietuvos Seimo narys dr. Vladas Žalnerauskas. Pagal motiną jis yra žinomos Lietuvos totorių giminės - Janušauskų atstovas. Jo senelio brolis - pulkininkas Chalilis Janušauskas buvo savo laiku Kauno mečetės statybos komiteto pirmininkas. Parlamentaras pažymėjo, jog Lietuvoje tautinėms mažumoms, jų teisėms skiriamas didelis dėmesys. Šiuo metu svarstomas naujas tautinių mažumų įstatymas, kuris turi atitikti Europos tautinių mažumų apsaugos konvenciją. Šio svarstomo įstatymo projektą jis įteikė doc. Jonui Ridzvanavičiui, paprašė jį detaliai išstudijuoti, apsvarstyti it pateikti savo pastabas, papildymus. Savo ruožtu, dr. Vl.Žalnerauskas įsipareigojo šias pataisas ginti Seime. Jis taip pat pažymėjo, kad

nors laiko save kataliku, bet pripažįsta teigiamus Islamo religijos reikalavimus, ypatingai griežtus reikalavimus palaikant švarą ir draudimą naudoti alkoholinius gėrimus.

Mitingo pabaigoje Kauno musulmonų religinės bendruomenės pirmininkas, Kauno mečetės imamas Romas Jakubauskas pakvietė visus susirinkusius į mečetę, į šventines pamaldas.

Tos pat dienos 16 valandą šventinių renginių dalyviai susirinko į Kauno Aukštesniosios maisto pramonės mokyklos aktų salę, kurioje įvyko totorių meno saviveiklos kolektyvų koncertas. Dalyvavo apie trys šimtai žmonių. Susirinkusius džiugino ansamblis "Alija" iš Grigiškių, vaikų saviveiklos ansamblis iš Keturiasdešimt totorių kaimo ir netgi originaliais šokių pasirodymais svečiai iš Minsko. Koncerto pradžioje buvo atliktas Lietuvos totorių himnas lietuvių, lenkų ir rusų kalbomis. Himno muziką pagal Ado Jakubausko žodžius parašė Aleksandras Melechas. Deja, nieko neparodė Kauno totoriai, kurie prieš keletą metų turėjo visai neblogą meno saviveiklos kolektyvą "Liaisen", kuris, deja, iširo. O meno saviveikla yra labai svarbi mūsų kultūrinėje veikloje.

Puikiai koncertą vedė Rytų Lietuvos kultūros centro direktorė Birutė Kurgonienė, kuri visada noriai dalyvauja Lietuvos totorių renginiuose.

Po koncerto visi dalyviai pasivaišino skaniais šaltais užkandžiais ir gėrimais prie švediško stalo. O po to įvyko tradicinė totorių vakaronė. Jaunimas turėjo puikią progą pasilinksminti, susipažinti, pašokti, vyresni - pabendrauti, pasikeisti nuomonėmis, o taip pat pašokti, parodyti pavyzdį jaunimui.

Tiesa, deja neapseita be neigiamų pavyzdžių. Turima galvoje alkoholinius gėrimus. Tiesa, niekas stipriai nepasigėrė, bet laikas mūsų žmonėmis mokytis linksmintis be alkoholinių gėrimų kaip tai priklauso tikriems musulmonams. Čia teigiamą pavyzdį mūsų žmonėms rodo arabų šalių studentai - musulmonai, besimokantys Kauno aukštosiose mokyklose. Čia m?sø jauniems dvasiniams vadovams yra plati dirva auklėjamam darbui. Galbūt vyresnė karta jau sunkiai keisis, bet yra mūsų ateitis - jaunimas. Savaime ši problema, pabėgant, neišsisprendžia. Turiu galvoje, kad mūsų dvasiniai vadovai, protestuodami prieš alkoholio vartojimą, paprastai pabėga iš renginio, jei ten pasirodo tokie gėrimai.

Kitą dieną įvyko mokslinės praktinės konferencijos du posėdžiai, kuriuose pranešimus skaitė Baltarusijos mokslininkai, mokslų daktarai Ibrahim Kanapackij, Valentina Grigorjeva, Valentina Janovskaja, Baltarusijos musulmonų vyriausia dvasininkas, muftijus Ismail Aleksandrovič, Gardino totorių bendruomenės pirmininkas Aleksandr Krinickij, svečiai iš Lenkijos dr. Selim Chazbijevič, dr. Maciej Konopacki, Bialostoko musulmonų religinės parapijos pirmininkė Halina Šehidevič, Lietuvos atstovai - mokslų daktarai, docentai Jonas Ridzvanavičius, Romualdas Makaveckas, Halina Miškinienė, dr. Galimas Sitdykovas, Kauno mečetės imamas Romas Jakubauskas ir Vilniaus universiteto studentas Ismailas Jakubovskis.

Aktyviai vyko pranešimų aptarimas ir diskusijos, kuriose buvo svarstomi aktualūs mums klausimai. Kokiu keliu eiti toliau? Ar svarbiausią dėmesį, kreipti religiniam auklėjimui, sekant kitų pasaulio šalių musulmonais, ar stengtis būti vakariečiais, neišsiskiriant iš aplinkinių gyventojų?

Kai kas piktinosi išleistu leidiniu apie Loretą Asanavičiūtę, kuriame net nepaminėta, jog ji buvo pusiau totorė, jos tėvas - tikras totorius. Įžiūrėta dar daug tokių momentų, dėl kurių gyvenimas mūsų visuomenėje totoriams yra apsunkintas. Todėl kai kas linkęs slėpti savo totoriškas šaknis ir vaidinti lietuvius.

Mes šį tarptautinį renginį surengėme po keturių metų pertraukos, po 1977 metų vykusių renginių. Tuo tarpu Lenkijoje totoriai surengia mažiausiai po du tokius renginius kasmet. Mūsų atstovai juose neskaitlingai, bet dalyvauja. Netgi Baltarusijoje totoriai kasmet praveda mokslines praktines konferencijas. Mes gi, pravesdami bet kokį renginį, susiduriame su didelėmis finansinėmis problemomis, nes valstybės parama yra daugiau simbolinė. Kodėl taip yra, ar taip ir turi būti?

Ar iš tikrųjų Lietuvoje tautinėms mažumoms skiriamas didelis dėmesys? Išoriškai - galbūt, o iš tikrųjų? O gal eilinių lietuvių požiūrį aiškiau išsako gatvės politikai Šustauskai, Murzos? Atsakymas toli gražu neaiškus, nors jie taip pat sako, kad jie nieko neturi prieš tautines mažumas, bet...

Mes į savo renginius kviečiam miesto valdžios atstovus, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento atstovus. Tačiau paprastai jie neatvyksta. Aš prisimenu, kai mes Lenkijoje, Sokulkos mieste įkūrėme Lenkijos, Lietuvos, Baltarusijos ir Ukrainos totorių bendruomenių sąjungą. Į šios sąjungos akto pasirašymo ceremoniją buvo kviestas Lietuvos konsulas iš Seinų. Jis neatvyko. Tiesa, neatvyko ir Baltarusijos bei Ukrainos ambasadoriai iš Varšuvos. Tačiau dalyvavo Lenkijos vyriausybės, Podliasės vaivadijos, miesto valdžios atstovai, spauda, radijas, televizija. Šiemet Minske vyko Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės totorių palikuonių mokslinė praktinė konferencija. Vėl neatvyko į jos atidarymą kviestas Lietuvos ambasados atstovas.

Po visokių panašių akibrokštų reikia savęs paklausti, ar reikia įkyrėti panašiais kvietimais, jei mūsų renginiais niekas Lietuvoje nesidomi.

Pabaigai noriu keletą žodžių pasakyti apie rengiamą tautinių mažumų įstatymo projektą. Jame yra daug tuščios deklaracijos apie tautinių mažumų kultūros rėmimą, apie jos paminklų apsaugą. Jis ypatingai nieku nesiskiria nuo dabar esančio įstatymo. Toks deklaruojamas rėmimas yra tik žodinis, nieku konkrečiai neparemtas. Reikia sukurti konkretų tokio deklaruojamo rėmimo mechanizmą, per kurį šis rėmimas būtų realizuotas. Dabar gi galima sakyti, kad kuriami lyg ir neblogi įstatymai, tačiau niekas negalvoja juos vykdyti.

dr. J. RIDZVANAVIČIUS
Kauno apskrities
totorių bendruomenė

Lietuvos romų šventė

Šiemet sukanka 500 metų, kai Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis Aleksandras paskelbė privilegiją romų vaivadai Vosyliui. Pagal šią privilegiją šalies romai gavo savivaldą ir teisę laisvai klajoti valstybės ribose. Ši sukaktis baigiantis karštai vasarai paminėta Vilniuje Vingio parke šventė "Lietuvos čigonų taboro laužas".

Kokia romų sueiga be svajingos dainos, uždegančio šokio ritmo? Tą vakarą visko buvo daug: ir dainų, ir šokių. Į šventę atvyko romai iš įvairių Lietuvos vietų. Jie atsivežė savo meno kolektyvus. Žiūrovus, tarp kurių, beje, netrūko ir lietuvių linksmino šokėjai iš Eišiškių, Kauno, Vilniaus. Kirtimų taboro vaikai uždainavo lietuviškai - tai nustebino ir nudžiugino žiūrovus. Jaunoji romų karta mokosi lietuvių kalbos dainų. Čia pat palapinėse veikė romų vaikų piešinių paroda. Pasikeitė romų gyvenimo būdai - jie seniai jau nebeklajoja, gyvena sėsliai. Tai atsispindi ir vaikų piešiniuose. Vaikai piešia gražius namus.

Kai virš Vingio parko nusileido besibaigiančios vasaros sutemos, Romų bendrijos prezidentas Josifas Tyčina uždegė laužą. Dar ilgai nakties tylą drebino muzika ir dainos.

Romai tikisi, kad tokia šventė taps tradicinė ir vyks kasmet.

Jonas Rumša
Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės Informacijos analizės grupės vadovas

Atidarytas Romų centras

Rugsėjo 7 d. Vilniaus Kirtimų čigonų tabore (Metalo g. 23 a) iškilmingai atidarytas Romų (čigonų) visuomenės centras.

Pastatyti tokį centrą buvo numatyta Tautinių mažumų ir išeivijos departamento paruoštoje ir 2000 m. liepos 1 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintoje Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2000-2004 metų programoje. Romų etninė mažuma turi socialinių problemų: nemažai romų nemoka valstybinės kalbos, jų tarpe didelis nedarbas, dalis vaikų nelanko mokyklos arba ateina į mokyklą visai neparuošti. Šias ir kitas romų bendruomenės problemas padės spręsti Romų visuomenės centras.

Centro veikla bus siekiama romų etninę mažumą integruoti į Lietuvos visuomenės gyvenimą, išsaugoti romų tautinį savitumą. Centre bus organizuojami valstybinės kalbos kursai, rengiami seminarai, konferencijos romų, kitų tautinių mažumų gyvenimo klausimais. Jaunieji romai centre bus ruošiami mokyklai. Į parengiamąją klasę susirinko 24 taboro vaikai, kuriems 6-10 metų. Juos mokys dvi mokytojos - Daiva Drazdauskienė ir Dalia Subatavičienė. Baigę parengiamąją klasę romų vaikai kitais mokslo metais pradės mokytis įvairiose miesto mokyklose.

Visuomenės centre užsiėmimus lankys ir suaugę romai. Jau užsiregistravo 50 vyresnio amžiaus žmonių, norinčių mokytis lietuvių kalbos. Kalbos kursai nuo rugsėjo vidurio organizuojami vakarais. Nuo lapkričio prasidės ir profesinis mokymas. Romai galės rinktis siuvėjų, kirpėjų ar vairuotojų kursus.



Pirmieji Romų visuomenės centro mokiniai

Naujame visuomenės centre veiks ir biblioteka. Knygų jai dovanojo į atidarymo iškilmes atvykę svečiai.

Čia vyks romų kultūros renginiai, gyventojus konsultuos teisininkai, socialinės apsaugos ir kitų sričių specialistai.

Romų visuomenės centro steigėjai - Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Vilniaus miesto savivaldybė, Lietuvos vaikų fondas ir Lietuvos čigonų bendrija "Čigonų laužas". Centro direktore paskirta Svetlana Novapolskaja.

Centrą statė konkursą laimėjusi Marijampolės bendrovė "Statybos ritmas". Statyba buvo pradėta šių metų pradžioje ir kainavo apie pusę milijono litų. PHARE fondas skyrė 173 tūkstančius litų.

Centro pastato plotas - du šimtai kvadratinių metrų. Čia bus dvi klasės, bendruomenės kambarys, pagalbinės patalpos. Tačiau statyba bus tęsiama toliau. Romai pageidauja patalpų, kur galėtų maudytis ir skalbti. PHARE lėšos ir bus skirtos naujų patalpų statybai. Jose bus įrengti dušai, stovės skalbimo mašinos.

Jonas RUMŠA

Trečiojo Amžiaus Lenkų Universitetas Vilniuje

Trečiojo Amžiaus Lenkų Universitetas (TALU) pradėjo savo veiklą 1994 m. Lietuvoje tai buvo pirma tokio visuomeninio tipo visuomeninė organizacija.

Universitetas buria apie 200 klausytojų, kurie klausosi paskaitų, daugiausia savo gimtąja kalba medicinos temomis. Paskaitas skaito mokslininkai iš Lietuvos, Lenkijos, Anglijos ir kitų šalių. Skaitomos paskaitos, rengiami seminarai meno istorijos, teologijos, architektūros, literatūros, elektronikos, matematikos, ekologijos, ekonomikos, teisės ir kitų mokslo sričių temomis.

Tačiau daugiausia paskaitų būna iš gerontologijos, psichologijos, įvairių medicinos šakų, pvz., terapijos, ginekologijos, andrologijos, chirurgijos, farmacijos, stomatologijos, kardiologijos, reumatologijos, endokrinologijos.

Universiteto klausytojai daugiausia pagyvenę žmonės, kurie nuo gimimo gyvena Vilniuje arba Vilniaus krašte. Universitetas dirba visuomeniniais pagrindais. Palaiko jį įvairios visuomeninės organizacijos. Nemažai klausytojų ir patys kuria, rašo eilėraščius. Jų kūrybą įvertina klausytojai. Šiais metais Universitetas išleido savo klausytojų kūrybos eilėraščių rinkinį.

Universitetas turi savo himną, kurį sukūrė klausytoja Dana Tomaševič. Himnas buvo priimtas visuotiniame klausytojų susirinkime ir dabar jį moka kiekvienas Universiteto klausytojas. Jame yra, tarp kitko, žodžiai:

" Kaip gera mums būti Trečiojo Amžiaus Universiteto "vaikais",
susitikti su draugais ir žiūrėti kaip gyvenimas likimus keičia.
Gyvenkim, gyvenkim dar, nes kas žino, kas žino, kada ir kas
išeis iš mūsų gretų ir paliks mus amžinai."

Universitetas ne tik moko, bet ir atlieka mokslo tiriamuosius darbus psichologijos, ekologijos ir palyginamosios fiziologijos srityse.

Nustatyta, kad žmonės, kurie mokosi ir nuolat kelia savo intelekto lygį yra sveikesni, ištvermingesni, rečiau serga. Jų smegenys nuolat mankštinasi, o tai turi teigiamos įtakos savijautai ir savo asmens vertinimui.

Žinoma, kad senstant žmogus susiduria su visa eile problemų. Pagyvenę žmonės praranda galimybę aktyviai gyventi, mažiau juda ir keliauja, dauguma jų nedirba. Tokie žmonės save vertina neigiamai, kai kurie net pasidaro bejėgiai, turi mažiau energijos ir interesų.

Visa tai kelia psichinę depresiją. Juos lyg kažkas slegia: jie nuolat jaučia psichinį diskomfortą. Tokia nuolatinė būklė žmogų veikia labai neigiamai ir net gali atsirasti minčių nusižudyti.

Būtent Trečiojo Amžiaus Universitetas nori padėti savo klausytojams. Šis Universitetas vaidina didelį vaidmenį ligų profilaktikoje, padeda palaikyti gerą klausytojų sveikatą ir savijautą.

Užsiėmimai Universitete vyksta kelis kartus per mėnesį. Be paskaitų, seminarų, organizuojamos turistinės išvykos į įvairius Lietuvos kampelius, o kartais net į užsienį. Bendri švenčių minėjimai ir kiti renginiai padeda pagyvenusiems žmonėms grįžti į veiklų gyvenimą, patikėti savo jėgomis.

Universitetas turi savo savivaldą. Universitetą įsteigė doc. dr. Ryčardas Jonas Kuzma. Jis jo vadovas (direktorius). Savivalda susideda iš 9 asmenų. Jos pirmininkas yra magistras Vaclovas Bielenink.

Savivalda atlieka plačią veiklą Universiteto gyvenime. Jos nariai tvarko dokumentaciją, klausytojų sąrašus, lankomumo žurnalą, klausytojų deklaracijas, paskaitų registravimo žurnalą.

Universiteto klausytojai dirba įvairius visuomeninius darbus, pavyzdžiui, tvarko Vilniaus Rasų, Bernardinų, Antakalnio kapines. Universiteto klausytojai pastatė naują kryžių su išgraviruotais užrašais buvusiam St. Batoro Universiteto profesoriui M.Massoniui. Veikia labdaros grupė, kurios nariai aplanko sergančius klausytojus ir suteikia pagalbą, padeda vienišiems žmonėms jų kasdieniniuose rūpesčiuose.

Yra saviveiklos vokalinė grupė. Vadovauja šiai grupei Universiteto valdybos narė Stefanija Kuzma.

Rašoma Universiteto kronika. Šį darbą atlieka Danuta Tomaševič ir Irena Rimšonok. Universitetas turi savo nedidelę, bet kryptingą ir įdomią biblioteką. Ją sumaniai tvarko savivaldos narė Genoefa Beleniuk. Universitete yra kultūros sektorius. Jis organizuoja ekskursijas, teatrų ir kitų kultūrinių renginių lankymą. Universiteto būstinė yra Lenkų kultūros namuose, Naugarduko g. 76.

Naujų akademinių metų pradžia vyksta iškilmingai. Klausytojai dainuoja studentų himną "Gaudeamus igi tur... ", o po to - savo trečiojo Amžiaus Universiteto himną. Gyvenimas tęsiasi.

doc. dr. R. KUZMA
Trečiojo Amžiaus Lenkų Universiteto Vilniuje direktorius

Naujų mokslo metų pradžia Universitete



Uzbekijos Respublikos Nepriklausomybės 10-mečio minėjimas

Rugsėjo 18 d. Vilniuje A. Mickevičiaus bibliotekoje buvo atidaryta Edgaro Knoblocho fotografijų paroda, skirta Uzbekijos Respublikos Nepriklausomybės 10-mečiui paminėti. Parodą regė Lietuvos uzbekų bendrija ir jos pirmininkė Kuisin-oi Zujienė.

Parodos atidaryme dalyvavo Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generailinis direktorius R. Motuzas, užsienio šalių diplomatai, reziduojantys Lietuvoje, Tautinių bendrijų tarybos nariai, tautinių mažumų visuomeninių organizacijų nariai.



Parodos atidarymo momentas.

Uzbekų plovo šventė

Savo veiklą pradėjo nauja Lietuvos visuomeninė organizacija - Uzbekų kultūros centras. Centras turi du padalinius - Visagine ir vilniuje, nes būtent šiuose miestuose buriasi organizacijos pagrindiniai adresatai ir būsimų Centro renginių dalyviai. Lietuvoje gyvena keletas šimtų etninių uzbekų ir daug kartų daugiau išeivių iš Uzbekistano ir tų, kurie ten dirbo ar tarnavo armijoje. Centro steigėjai - Lietuvos filologai, muzikantai, žurnalistai, jų tarpe ir Muzikos akademijos profesorė Veronika Vitaitė, tikisi, kad Uzbekų kultūros centro projektai patrauks visus, kurie domisi Rytais, jų daugiamžia istorija, kultūra ir tradicijomis. Centro planuose - Lietuvos kultūros propaganda Uzbekistane.

Naujos visuomeninės organizacijos įstatuose jos pagrindinis uždavinys formuluojamas taip: "Vystyti draugiškus ir dalykinius ryšius tarp dviejų valstybių visuomeninių organizacijų".

Šis įvykis tapo savotišku Uzbekų kultūros centro debiutu. Šventę organizuoti buvo nuspręsta Visagine. Sužinoję apie tai, daugelis miesto gyventojų, kuriuos likimas buvo susijęs su Uzbekistanu, aktyviai dalyvavo ruošiant ir pravedant renginius, kurie buvo skiriami Uzbekistano Respublikos Nepriklausomybės 10-mečiui ir Visagino miesto dienai. Į šventę atvyko garbingi svečiai: Uzbekistano pasiuntinys Baltijos šalims Islamas Begmirzajevas, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus pavaduotojas Stanislavas Vidtmanas, Uzbekų kultūros centro Estijoje vadovė Lola Sachibnazarova, Visagino meras Vytautas Račkauskas.

Trys virėjai (su tiubeteikomis) - visaginiečiai Igoris ir Ramilis bei vilnietis Rustamas - triūsė prie kazanų. Nenustebkite, plovo ruošimas - tradicinis vyrų užsiėmimas. Kiekvienas virėjas gamino šio patiekalo savo variantą. Šviežius prieskonius plovui - zirą, kinzą, barbarisą - iš Taškento atvežė viena iš centro organizatorių Visagino muzikos mokyklos dėstytoja Leila Urmanova. Kazanus ir arbatinius surinko pas Visagino gyventojus, nepamiršusius Vidurinės Azijos tradi-



Leila Urmanova, Uzbekų kultūros centro prezidentė

cijų ir virtuvės. Kvepianti žalioji arbata taip pat buvo atvežta iš Taškento. Restorano, kuriame vyko šventės paruošimas ir pati šventė, šeimininkė vaišino visus pyragais ir kitokiais kepiniais.

Skambėjo nacionalinė rytietiška muzika. Dvi jaunos solistės iš Estijos šoko uzbekų šokius. Svečiai ir šeimininkai apsikeitė dovanomis, o šventė baigėsi bendru šokiu. Visi liko patenkinti.

Pirmasis centro renginys pavyko. Tikimasi, kad Uzbekų kultūros centras organizuos koncertus, konkursus, festivalius, parodas bei įvairius kultūrinius renginius. Centro planuose - leidybinė veikla, uzbekiškos kultūros propagavimas, parama platinant žurnalą "Uzbekistanas" tarp etninių uzbekų ir kitų Lietuvos gyventojų (apie tai pasirašytas susitarimas su Uzbekistano draugystės ir kultūrinių-švietėjiškų ryšių su užsienio šalimis draugijos Taryba). Užmegsti ryšiai su lietuvių bendruomene Taškente. Pasirašytas bendradarbiavimo memorandumas su draugija "Uzbekistanas - Lietuva".

Uzbekų kultūros centro sukūrimo Lietuvoje idėja brendo ne vienerius metus. Nauja visuomeninė organizacija susilaukė palaikymo tiek iš oficialių instancijų, tiek ir iš tų Lietuvos gyventojų, kurie suinteresuoti draugiškų santykių tarp nepriklausomo Uzbekistano ir Lietuvos išsaugojimu bei vystymu.



Estijos uzbekų šokio ansamblio dalyvės su Muzikos akademijos profesore Veronika Vitaite.

Ukrainos nepriklausomybės 10-mečio minėjimas

"Mano graži, švelni ir iždidi kalba!
Kalba dainiga ir stipri be galo,
Prilygsta tau tik milžino Dniepro vaga,
Ji širdis mūsų laimei, gėriui atidaro".

Tokiais gražiais, kupinais meilės savo kalbai, Tėvynei žodžiais Ukrainos nepriklausomybės 10- mečio minėjimą pradėjo Kunigaikščių Ostrogiškių Lietuvos ukrainiečių menų draugijos mokytojai ir mokiniai. Skambėjo Ukrainos Respublikos himnas, kurį atliko draugijos pučiamųjų kvintetas, vadovaujamas Lino Avižienio. Po pirmininkės Evelinos Avižienienės sveikinimo žodžių, draugijos mažieji nariai atliko dvi patriotines dainas, deklamavo eilėraščius. Gyvendami toli nuo savo gimtinės vaikučiai ir tėveliai visada stengiasi išsaugoti savo kalbą, protėvių papročius, kultūrą, tikėjimą. Tai įrodė draugijos mažieji nariai, kurie pristatė savo koncertinę programą ukrainiečių kalba. Išraiškingai buvo atlikta Svetlanos Klencko daina "Zaspivaimo". Žiūrovams labai patiko mažųjų atlikėjų choro dainelės "Ukrainec I malenki naši nogi". Ypatingo dėmesio susilaukė pučiamųjų kvinteto koncertinė programėlė. Visiems atėjusiems malonu buvo išvysti naujai susikūrusį draugijos mokytojų tercetą "Čeremšina", kuris atliko dainas "Vyšij", ir "Oi červona Kalinionko". Po koncerto visi buvo pakviesti prie šventinio stalo paragauti ukrainietiško karavajaus,kurį iškepė draugijos narys Michail Babič. Minėjime dalyvavo Ukrainos ambasados kultūros atašė Valentina Aleksandrovna Suchomlyn, kitų tautinių mažumų atstovai.

Evelina AVIŽIENIENĖ
Kunigaikščių Ostrogiškių
Lietuvos ukrainiečių menų draugijos
pirmininkė

Šventės akimirkos



Rusijos Federacijos žmogaus teisių įgaliotinis patenkintas rusų padėtimi Lietuvoje

Vilniuje viešėjo Rusijos Federacijos žmogaus teisių įgaliotinis Olegas Mironovas. Tai pirmasis Rusijos Federacijos žmogaus teisių įgaliotinio vizitas Lietuvoje. O.Mironovą priėmė Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus, kiti aukšti pareigūnai. Svečias susitiko su Seimo Žmogaus teisių komiteto nariais, Seimo kontrolierių įstaigos darbuotojais, aplankė Klaipėdą.

"Su Prezidentu aptarėme abi šalis dominančias problemas: kaip suteikti pagalbą, jei pažeidžiamos lietuvių teisės Rusijos federacijos teritorijoje ir rusų - Lietuvoje. Tuo rūpinasi Rusijos ir Lietuvos žmogaus teisių įgaliotiniai," - kalbėjo O.Mironovas.

Pasak pareigūno, Rusijos atstovų delegacija su Prezidentu aptarė Kaliningrado srities gyventojų tranzitą per Lietuvos teritoriją į Rusiją. " Apie tai V.Adamkus jau kalbėjosi su Rusijos Prezidentu Vladimiru Putinu per susitikimą Maskvoje. Artimiausiu metu reikia sureguliuoti muitinės, tarifų klausimus, - teigė O.Mironovas.

O.Mironovo tvirtinimu, Rusijos Federacija domisi rusų tautinės mažumos padėtimi Lietuvoje, tačiau pranešimų apie rusų teisių pažeidimus negauna. "Džiugu, kad Prezidentas V.Adamkus pareiškė esąs suinteresuotas, kad rusų tautinė mažuma Lietuvoje išsaugotų kalbą, papročius, kultūrą - tai sustiprina visuomenę. Manau, įvykiai Kaukaze ir Balkanuose turėtų išmokyti, kad daugiatautėje valstybėje svarbu suderinti mažumų interesus".

O.Mironovas atsisakė palyginti rusų tautinės mažumos padėtį trijose Baltijos valstybėse. "Tai būtų nekorektiška. Estijoje ir Latvijoje savo problemos, jas stengiamės išspręsti", - teigė pareigūnas.

Jonas RUMŠA

Tautinių mažumų švietimo ateitis

Rugsėjo 25 d. Vilniaus P. Skorinos vidurinėje mokykloje įvyko leidinio "Tautinių mažumų švietimas Lietuvoje: teoriniai ir praktiniai aspektai" pristatymas. Renginyje dalyvavo Tautinių bendrijų tarybos nariai, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės specialistai, Švietimo ir mokslo ministerijos atstovai, tautinių mažumų mokyklų direktoriai.

P. Skorinos mokyklos direktorės Galinos Sivolovos maloniai pakviesti svečiai susipažino su mokykla, baltarusių ir lietuvių kalbų kabinetais, išklausė nedidelio, bet nuotaikingo ir gražaus mokinių koncertėlio.

Minėtame leidinyje išspausdinta Tautinių mažumų ir išeivijos departamento 2000 m. gruodžio 19-20 d. rengtos konferencijos "Tautinių mažumų švietimas Lietuvoje: teoriniai ir praktiniai aspektai" medžiaga.

Pristatyme kalbėjęs Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generalinis direktorius R.Motuzas pažymėjo, kad tautinių mažumų švietimas ne nyksta, o plečiasi, auga bendras mokinių skaičius. R.Motuzas akcentavo, kad ten, kur nėra galimybės turėti tautinių mažumų mokyklų, svarbu išlaikyti tautinių mažumų kalbą kaip dėstomą dalyką.

Departamento Tautinių mažumų skyriaus vedėja D.Grigolovičienė trumpai apžvelgė pagrindines konferencijoje perskaitytų ir leidinyje išspausdintų pranešimų mintis.

Konferencijos leidinio pristatymas buvo gera proga aptarti tolesnes tautinių mažumų švietimo gaires. Renginio dalyviai pasidalijo mintimis apie Tautinių mažumų švietimo nuostatų projektą, kalbėjo apie tai, kaip būsimos Nuostatos atsilieps tautinių mažumų mokyklų darbui, perspektyvoms. Lietuvos lenkų mokyklų mokytojų draugijos "Macierz szkolna" pirmininkas Juzef Kviatkovski kalbėjo apie vadinamąjį mokinio krepšelį. Jo nuomone, krepšelis neatitinka tikrųjų išlaidų tautinių mažumų mokyklose, šios išlaidos yra didesnės negu mokyklose dėstomąja valstybine kalba. Kaip teigė J.Kviatkovski, vien klasių dalijimas į grupes per lietuvių kalbos pamokas gerokai padidina išlaidas. Brangiau negu lietuvių kalba mokykloms kainuoja vadovėliai lenkų kalba. Ypač sunku bus kaimo mokykloms. "Jei į šias išlaidas nebus atsižvelgta ir nebus padidintas mokinio krepšelis, tautinių mažumų mokyklos kaimo vietovėse neišsilaikys", - teigė J.Kviatkovski.

Apie kai kuriuos kitus tautinių mažumų švietimo nuostatų projekto ypatumus kalbėjo Vilniaus J. Lelevelio vidurinės mokyklos direktorius V.Baranovski, P.Skorinos vidurinės mokyklos direktorė G.Sivolova, Lietuvos rusų koordinacinės tarybos atsakingoji sekretorė T.Michniova ir kiti. Kalbėtojai pažymėjo, kad kai kurie Nuostatų punktai, jų nuomone, prieštarauja naujam Švietimo įstatymo projektui. Tautinių mažumų mokyklų atstovai pabrėžė, kad tautinių mažumų mokyklos užima prideramą vietą Lietuvos švietimo sistemoje, jas baigę mokiniai sėkmingai laiko stojamuosius egzaminus į šalies aukštąsias mokyklas. Tuo tarpu, kaip teigė kalbėjusieji, yra mėginimų tautinių mažumų mokyklas vaizduoti tokiomis, kurioms reikia nuolat padėti, jas reikia nuolat tempti pirmyn. "Tai klaidinga nuomonė", - sakė oratoriai.

Renginyje dalyvavę Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė O.Čepulėnienė, Švietimo plėtotės centro direktorius P.Gudynas, šio Centro mokslo darbuotojos R.Skripkienė, I.Neseckienė papasakojo apie tai, kokiomis idėjomis vadovavosi komisijos, rengusios Tautinių mažumų švietimo nuostatas, nariai. " Nuostatos nepažeidžia gyvybingų tautinių mažumų interesų," - sakė P.Gudynas. Prioritetai, teigė P.Gudynas, teikiami asmens ir šeimos poreikiams tenkinti, o ne atskirų grupių, pavyzdžiui, tautinėms mažumoms. Valstybinė kalba dėstomose mokyklose, kiek tai įmanoma ir leidžia finansinės galimybės, turi būti tautinių mažumų atstovams sudarytos sąlygos mokytis gimtosios kalbos.

Jonas RUMŠA